

De trits: sta in de weg

— drs. J.H.M. Kienhuis, waarnemend dijkgraaf van het hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard

— Vereenvoudiging

— In de Staatscourant van 24 maart jl. betoogt prof. mr. Alfred van Hall, dat de trits belang-betaling-zeggenschap zijn tijd heeft gehad als funderend beginsel voor de bestuursamenstelling en verkiezing van de waterschappen. Anno 2005 is volgens Van Hall de waterschapstaak dermate algemeen en breed geworden dat het individuele belang geen onderscheidend vermogen meer heeft. In zijn ogen betekent dat afscheid nemen van de trits en kiezen voor een bestuursamenstelling zo dicht mogelijk bij het karakter van het waterschap als overheid. Het bestuur zou voor het overgrote deel uit vertegenwoordigers van de burgers dienen te bestaan, gekozen via rechtstreekse verkiezingen. Hij voelt echter ook wel dat dit wel heel ver zou gaan, gezien het specifieke belang dat agrariërs, ondernemers en natuurterreinbeheerders bij de waterschapstaak hebben. Hij stelt daarom voor om de vertegenwoordiging van die maatschappelijke groeperingen in het bestuur minimaal te waarborgen met de toekenning van twee zetels aan iedere groep, bij voorkeur via benoeming door maatschappelijke organisaties. Daarnaast staat het deze groeperingen dan nog vrij om als individuele burgers aan de verkiezingen deel te nemen. Van Hall geeft hiermee in

feite een interessante “toelichting” op het voorstel dat de Unie op 23 maart jl. aan de Minister van Verkeer en Waterstaat heeft toegezonden. De Unie zit op dezelfde lijn als Van Hall, alleen laat ze zich niet uit over de trits.

— Vragen

— Het voorstel oogt aantrekkelijk en is gemakkelijk uit te leggen. Het is algemeen aanvaard dat het huidige stelsel aan vereenvoudiging toe is. Maar leidt het uiteindelijk ook tot de gewenste versterking van de legitimatie van het waterschap in deze tijd? Zowel Van Hall als de Unie lijken daar vanuit te gaan. Echter, het systeem mag dan eenvoudiger zijn voor de burger, maar is het ook rechtvaardiger voor diegene die een specifiek belang bij de waterschapstaak hebben? Het zal met name voor de categorieën bedrijven en ongebouwd moeilijk te verteren zijn, gezien het bijzondere, existentiële belang dat zij bij de waterschapstaak hebben en hun specifieke aandeel in de betaling van de kosten daarvan. De brief die LTO Nederland naar aanleiding van het Unievoorstel aan de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat heeft toegezonden, liegt er alvast niet om. Naar de mening van LTO ontvalt met dit voorstel de democratische legitimatie en zou daarmee haar steun voor het voortbestaan van de waterschappen komen te vervallen. Bij VNO/NCW wordt sowieso al kritisch naar het waterschapsinstituut gekeken. Het voorstel om het zeteltal voor de categorie bedrijven tot twee terug te brengen zal dat er niet beter op maken. Jammer dan, zou men daarop kunnen zeggen, dat is nu eenmaal de prijs die betaald moet worden voor de veralgemenering en verbreding van de waterschapstaak. En bovendien wordt personen uit deze categorieën nog de mogelijkheid geboden om naast de twee geborgde zetels aan de “vrije” verkiezingen deel te nemen. Toch zal dat de bedrijven en agrariërs vermoedelijk niet tevreden stellen. Het risico dat zij zich van het waterschap zullen afwenden, is dan ook zeer reëel.

— Bijzondere belangen-gemeenschap

— Een veel principiële vraag is echter in hoeverre, wanneer het voorstel werkelijkheid zou worden, er nog sprake is van een functionele belangengemeenschap die zich onderscheidt van die bij de algemene overheden. Waarom daarvoor dan nog een afwijkend systeem van bestuursamenstelling, verkiezing en bestuurskosten in de benen gehouden en niet alsnog gekozen voor een functioneel uitvoeringsorgaan binnen de algemene bestuursstructuur? En zijn we dan niet precies bij de structuurdiscussie die Kabinet en Kamer juist niet wilden? Het is juist op grond van de erkenning van het bijzondere karakter van de gemeenschap van algemene en specifieke belangen bij de waterschapstaak dat het waterschapsinstituut in de Grondwet een plaats is toegekend als zelfstandig openbaar lichaam dat primair zelf, van onderop, verantwoordelijk is voor de waterstaatkundige verzorging van zijn gebied.

— Vereenvoudiging binnen de trits

— Kortom, het voorstel van Van Hall en de Unie roept zodanige fundamentele bedenkingen op dat het niet verantwoord is het in deze vorm zonder meer in de Waterschapswet op te nemen. Temeer omdat er wel degelijk mogelijkheden zijn om tot vereenvoudiging te komen met inachtneming van de trits. Het voorstel om de categorieën inwoners en gebouwd samen te voegen tot een nieuwe categorie inwoners en daarvoor een lijstenstelsel in te voeren kan ook vanuit de trits worden ondersteund. De categorieën ongebouwd en bedrijven kunnen daarnaast als volwaardige categorieën gehandhaafd blijven. Het blijft dan de verantwoordelijkheid van Provinciale Staten om met inachtneming van de aard van het gebied en de zich daarin voordoende algemene en specifieke belangen én de betaling in het reglement zorg te dragen voor een evenwichtige onderlinge belangenvoerhouding van inwoners, bedrijven en ongebouwd in het bestuur. Ook na de

of helder kompas

introductie van de categorie inwoners , hebben de provincies aan deze opdracht goede uitvoering weten te geven. Het is zaak deze verantwoordelijkheid van Provinciale Staten voor een evenwichtige bestuursamenstelling in ere te houden.

—Kiezersdeelname

—Het is overigens helemaal niet zeker dat het lijstenstelsel tot een grotere kiezersdeelname zal leiden. Beproefd is het in ieder geval nog nergens. De Waterschapswet geeft als alternatief dat Provinciale Staten in het reglement bepalen dat de vertegenwoordigers van de categorie inwoners, na open kandidaatstelling, worden verkozen door de leden van de gemeenteraden als democratisch gelegitimeerde kiesmannen namens de inwoners. De wetgever heeft er destijds, in navolging van de Commissie Merx, kennelijk al rekening mee gehouden dat directe verkiezingen in sommige regio's wel eens onder de maat zouden kunnen blijven. Dat biedt Provinciale Staten de

ruimte dit systeem achter de hand te houden voor het geval het lijstenstelsel in hun provincie niet tot de gewenste kiezersdeelname of een onevenwichtige afspiegeling leidt, bijvoorbeeld van de plattelands bevolking t.o.v. de stedelijke bewoners.

De categorie ongebouwd, tenslotte, laat vanouds bij de verkiezingen de grootste opkomst zien. Het zou vreemd zijn juist deze categorie het direct kiesrecht te ontnemen en te vervangen door benoeming door maatschappelijke organisaties. Het zou trouwens te betreuren zijn wanneer het begrip ongebouwd uit de Waterschapswet zou verdwijnen en zou worden vervangen door “agrariërs en natuurgebiedbeheerders”. Het geeft op perfecte wijze uitdrukking aan de specifieke gerichtheid van het waterschap op de waterstaatkundige conditionering van de bodem in plaats van op maatschappelijke belangen.

—Helder kompas

—Binnen het waterschap als functionele democratie dienen de verschillende belangencategorieën, algemene zowel als specifieke, op volwaardige wijze en in een evenwichtige onderlinge verhouding vertegenwoordigd te zijn. Kabinet en Kamer hebben vorig jaar naar aanleiding van de zgn. IBO-discussie uitgesproken dat deze trits dient te worden gehandhaafd. Het is verwonderlijk dat Van Hall en de Unie dat gegeven niet uitdrukkelijk als uitgangspunt voor hun voorstel hebben genomen. Juist de trits biedt een helder kompas voor het behoud van het bijzondere karakter van de, oer-Nederlandse, waterschapsdemocratie en zijn zelfstandige positie binnen het Nederlandse staatsbestel. Mogen wij hopen dat de Staatssecretaris direct met een vereenvoudiging komt die dat gemeenschappelijk doel van Kabinet, Kamer én waterschappen weet te verwezenlijken.